

УДК 811.161.2'27.373

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.39>**М. Г. МАЛИШЕВА***аспірантка кафедри прикладної лінгвістики,**Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна**Електронна пошта: mariiamalyшева@onu.edu.ua**<https://orcid.org/0000-0002-1910-4833>*

РЕАЛІЗАЦІЯ АГРЕСИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗООСЕМІЗМІВ У ДИСКУРСІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Розвідку присвячено дослідженню вербальної агресії в українськомовному мережевому дискурсі. Метою дослідження обрано виявлення функцій зоосемізмів (назви тварин, вжиті у переносному значенні) під час реалізації агресивної мовленнєвої поведінки користувачів соціальної мережі Facebook, що передбачало розв'язання таких завдань: простежити розгортання конфліктної взаємодії користувачів соціальних мереж, виокремити лексичні маркери вербальної агресії з зоосемантичним компонентом та проаналізувати функції зоосемізмів у ситуаціях висловлення сумнівів щодо розумових здібностей об'єкта агресії. Джерельною базою для аналізу слугував українськомовний сегмент соціальної мережі Facebook, фактичний матеріал налічує понад 200 коментарів, відібраних методом суцільного добору. Усі відібрані коментарі відповідають двом умовам: агресивний зміст та наявність зоосемізмів. Проаналізовано конфліктну взаємодію користувачів соцмережі Facebook та серед продуктивних комунікативних тактик виявлено тактику образи об'єкта агресії, зокрема через висловлення сумнівів щодо його розумових здібностей, тактику переходу на особистості та тактику провокаційного запитання. Під час розгортання цих комунікативних тактик зафіксовано інтенцію мовця продемонструвати свій інтелект та підкреслити опозицію «свій – чужий». Аргументовано, що за наявності агресивної конотації повідомлення ввічлива Ви-номінація не свідчить про повагу автора коментаря до співрозмовника та не пом'якшує деструктивний зміст висловлення. Виявлено, що об'єктом агресії може виступати співрозмовник або предмет чи особа, не задіяні в комунікативно-мову акті. В процесі дослідження з'ясовано, що зоосемізм є виявом лінгвокреативу мовців, маркують імпліцитну агресію та можуть вживатися зокрема замість ненормативної лексики та у порівняннях замість прямої образи.

Ключові слова: вербальна агресія, зоосемізм, мережевий дискурс, комунікативна тактика, імпліцитна агресія.

Поставлення проблеми. Ілюзія анонімності під час спілкування у соціальних мережах та комп'ютерна опосередкованість комунікації створюють відчуття всюдозволеності та невимушеності, внаслідок цього мережеве спілкування є більш розкряпанним та емоційним. Мовці висловлюють свої негативні емоції, деструктивні наміри та критичне ставлення до співрозмовника за допомогою вербальної агресії. Негативне або критичне ставлення до об'єкта агресії може бути виражене у приписуванні людині певних рис тварини, що є поширеною практикою під час міжособистісного спілкування. На позначення цього явища у мовознавстві використовують термін «зоосемізм», що потрактовують як «назви тварин у переносному значенні, що характеризують людину та її контакти з фауною» [Кривенко : 3]. Порівняння може бути вмотивованим зовнішньою схожістю або подібністю поведінки, тому зоосемізми вживають зокрема з метою образити співрозмовника. Через це принципового

значення набуває дослідження функцій зоосемізмів під час реалізації агресивної мовленнєвої поведінки у комунікативному просторі соціальних мереж.

Ступінь дослідження проблеми в лінгвістиці. Проблеми потрактування терміносполуки «вербальна агресія» та окремі особливості вияву агресивної мовленнєвої поведінки висвітлено у працях багатьох науковців (Л. Білоконенко, Н. Войцехівська, Т. Воронцова, В. Жельвіс, Н. Кондратенко, Л. Ставицька, С. Форманова, Л. Швелідзе, Ю. Щербініна та ін.), зокрема наявні розвідки на матеріалі мережевого дискурсу (Т. Воронцова, Н. Кондратенко, С. Форманова, Л. Швелідзе та ін.).

Вербальну агресію визначають як вираження негативних емоцій, деструктивних намірів або критичного ставлення до об'єкта агресії у неприйнятній для поточної мовленнєвої ситуації формі (В. Апрусян, Л. Закоян, Ю. Щербініна та ін.). Дослідники конфліктної взаємодії уналежнюють до маркерів вербальної агресії,

поміж іншими засобами, зоосемізмами. Т. Ніколашина зазначає, що зоосемізми широко використовуються у жаргонно-сленговій комунікації, особливо серед молодіжного соціуму [Ніколашина : 126]. Н. Войцехівська підкреслює, що використання зоосемізмів у функції інвектив під час спілкування є поширеною практикою [Войцехівська : 239]. Наявні наукові розвідки щодо функцій зоосемізмів під час розгортання конфліктної взаємодії (Л. Білоконенко, Н. Войцехівська, Н. Кондратенко, П. Смирнов) мають поодинокий характер, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета розвідки – виявити функції зоосемізмів під час реалізації агресивної мовленнєвої поведінки користувачів соціальних мереж. Для аналізу було обрано тактику висловлення сумнівів щодо розумових здібностей об'єкта агресії.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) простежити розгортання конфліктної взаємодії користувачів соціальних мереж;
- 2) виокремити лексичні маркери вербальної агресії з зоосемантичним компонентом;
- 3) проаналізувати функції зоосемізмів у ситуаціях висловлення сумнівів щодо розумових здібностей об'єкта агресії.

Об'єктом дослідження є конфліктна взаємодія користувачів соціальних мереж, а **предметом** – зоосемізми як маркери вербальної агресії в мережевому дискурсі.

Джерельною базою слугував українськомовний сегмент соціальної мережі Facebook. Фактичний матеріал налічує понад 200 коментарів, відібраних методом суцільного добору. Усі відібрані коментарі відповідають двом умовам: агресивний зміст (а саме висловлення сумнівів щодо розумових здібностей об'єкта агресії) та наявність зоосемізмів (лексеми або емодзі). До аналізу було залучено лише тексти коментарів, особові відомості авторів не було взято до уваги, окрім поодиноких випадків, коли вони безпосередньо наявні в досліджуваному матеріалі та стають складниками вербальної агресії. Матеріал подано зі збереженням авторської орфографії та пунктуації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному мовознавстві на позначення назв тварин у прямому номінативному значенні використовують термін «зоонім», однак, під

час комунікації ці лексеми часто набувають переносного значення. Отже, зоосемізми позначають назви тварин, що використовуються не для первинної номінації, а для характеристики людини або іншого явища у переносному значенні [Курбанов : 1].

Натрапляємо на зоосемізми здебільшого під час розгортання тактики образи, зокрема через висловлення сумнівів щодо розумових здібностей об'єкта агресії. На лексичному рівні фіксуємо такі маркери вербальної агресії: *курячі мізки*, *дурна куриця* (вживають на позначення нерозумної, нетямущої людини), *тупа вівця* (про недалеку жінку), 🐑 (емодзі «вівця»), *дурне телятко* (про молоду, неосвічену людину), *з мозком уліткі*, *мозг! на р'вн! молюсок*, *розуму як у равлика* (у равлика відсутній мозок), *баран* (про нерозумну, слабодуху людину), 🐐 (емодзі «баран»), *примат*, *шемпанзе* (про нерозвинену людину).

Простежимо розгортання тактики образи об'єкта агресії через апеляцію до відсутності у нього розумових здібностей: «*І згряя псевдоінтелектуальних ховрашків як дибіли захищають цей ідіотизм*». У наведеному прикладі виявляємо такі маркери вербальної агресії: *згряя псевдоінтелектуальних ховрашків*, *як дибіли*, *ідіотизм*. Наявні два об'єкта агресії: явище, яке автор коментаря називає *ідіотизмом*, та прихильники цього явища, тобто люди, що не поділяють позицію автора, – *згряя псевдоінтелектуальних ховрашків*. Тактика образи об'єкта агресії через висловлення сумнівів щодо його розумових здібностей виражена за допомогою зоосемізму *згряя ховрашків*, оцінної лексеми *псевдоінтелектуальні*, що підсилює деструктивний потенціал висловлення та наголошує саме на розумових здібностях об'єкта агресії, та порівняння *як дибіли*. На нашу думку, у наведеному прикладі наявний імпліцитний тип агресії, автор коментаря обирає зоосемізм *ховрашки* замість ненормативної лексики та вдається до порівняння замість прямої образи. Мовець обирає зверхню модель поведінки, фіксуємо інтенцію продемонструвати свій інтелект та підкреслити опозицію «свій – чужий», тобто імплікатуру «я – розумний, вони – ні».

На нашу думку, вживання зоосемізмів є проявом лінгвокреативу мовців. У наступному при-

кладі натрапляємо на оказіональну метафору: «*Чи може вже вимкнете «режим рибки гуппи «і щось поміркуєте?»*». Об'єктом агресії виступає співрозмовник. Виявляємо імпліцитну агресію у формі провокаційного запитання з імплікатурою «ви не міркуєте» та порівняння об'єкту агресії з рибкою гуппи. Порівняння з рибкою гуппи у цьому повідомленні апелює до порівняння розуму рибки та розуму співрозмовника та до обмеженості співрозмовника: рибка живе в акваріумі, її не цікавить навколишній світ, вона нічого про нього не знає. Відсутність прямої образи, наявність ввічливої Ви-номінації та пропозиція «вимкнути “режим рибки гуппи”» та «поміркувати» (тобто, автор коментаря допускає, що загалом співрозмовник є розумною людиною) свідчать про наявність саме імпліцитного типу вербальної агресії. Зазначимо, що Ви-номінація у цьому повідомленні не свідчить про повагу автора коментаря до співрозмовника. Дейктичні елементи, напр. *чи, вже*, за наявності в тексті агресивної конотації посилюють деструктивний потенціал висловлення.

Розглянемо інший прояв лінгвокреативу: «*Раиса Барановская, Рая, прізвище вам відповідає*». У наведеному прикладі агресивна мовленнєва поведінка виражена за допомогою тактики переходу на особистості, тобто скорочення повного імені співрозмовника *Раиса* до панібратської форми *Рая* без згоди на це власника імені, та імпліцитного порівняння об'єкту агресії, тобто співрозмовника, з бараном шляхом перекручування прізвища *Барановская*. Імпліцитний зоосемізм *баран* зазвичай вживається на позначення нерозумної людини та виявляє негативне ставлення автора коментаря до розумових здібностей адресата. Зазначимо, що за наявності агресивної конотації повідомлення, ввічлива Ви-номінація не свідчить про повагу автора коментаря до співрозмовника та не пом'якшує деструктивний зміст висловлення.

Виявляємо частотним порівнянням об'єкту агресії з приматами: «*Шимпанзе розумніше, за цього неукра!*». У наведеному прикладі маркерами

агресивної мовленнєвої поведінки є порівняння об'єкту агресії із шимпанзе та пряма образа *неук*. Н. Кондратенко зазначає «йдеться про те, що люди походять від мавп, але окремі представники людства ще не пройшли еволюційний шлях, тобто є нерозвиненими або не зовсім людьми» [Кондратенко : 230]. Цікавим виявляємо, що автор повідомлення висловлює критичне ставлення до розумових здібностей об'єкту агресії та називає його неосвіченою людиною, але у той же час сам припускається помилки у написанні слова *шимпанзе* та у пунктуації.

На схожу ситуацію натрапляємо у наступному прикладі: «*мозг! на р'вн! молюсок.....*». Автор повідомлення припускається помилки під час відмінювання іменника *молюск* (має бути *молюска*), та послуговується «русифікованою» лексемою *мозгі* замість укр. *мізки*. У наведеному прикладі фіксуємо імпліцитну агресію, що виражена у порівнянні розумових здібностей об'єкта агресії із розумовими здібностями молюсків, молюски не мають мозку, тому виявляємо імпліцитну образу «безмозкий».

Висновки і перспективи. Отже, було простежено функції зоосемізмів у реалізації агресивної мовленнєвої поведінки користувачів соціальних мереж. Серед продуктивних комунікативних тактик виявлено тактику образи об'єкта агресії через висловлення сумнівів щодо його розумових здібностей. Під час розгортання цієї тактики зафіксовано інтенцію мовця продемонструвати свій інтелект та підкреслити опозицію «свій – чужий». Виявлено, що за наявності агресивної конотації повідомлення, ввічлива Ви-номінація не свідчить про повагу автора коментаря до співрозмовника та не пом'якшує деструктивний зміст висловлення. Об'єктом агресії може виступати співрозмовник або предмет чи особа, не задіяні в комунікативному акті. З'ясовано, що зоосемізми є виявом лінгвокреативу мовців, маркують імпліцитну агресію та вживаються зокрема замість ненормативної лексики та у порівняннях замість прямої образи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войцехівська Н. К. Конфліктний дискурс: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 404 с.
2. Кондратенко Н. В. Вербальна агресія у спілкуванні в соціальних мережах: актуалізація етнічних гетеростереотипів. *Записки з українського мовознавства*. 2019. № 2(26). С. 227–233. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2019.26.181746>

3. Кривенко Г. Л. Зоосемізми в англійській та українській мовах: семантико-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2006. 24 с. URL: <https://goo.su/aDAv>
4. Курбанов И. А. Анализ зоосимволики в русском и английском языках : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2000. URL: <https://goo.su/a7gb>
5. Ніколашина Т. Зооморфізми в жаргонно-сленговій комунікації. *Eslavistica Complutense*. 2008. № 8. С. 125–133. URL: <https://goo.su/9Cti>

REFERENCES

1. Voitsekhivska, N. K. (2018). *Conflict Discourse: Structural-Semantic and Communicative-Pragmatic Aspects* [Konfliktnyi dyskurs: struktorno-semantychnyi i komunikatyvno-prahmatychnyi aspekty] (monohrafiia). Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. [in Ukrainian]
2. Kondratenko, N. V. (2019). Verbal Aggression in Communication on Social Networks: Actualization of Ethnic Heterostereotypes [Verbalna ahresiia u spilkuvani v sotsialnykh merezhakh: aktualizatsiia etnichnykh heterostereotypiv]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*. 2(26). 227–233. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2019.26.181746> [in Ukrainian]
3. Kryvenko, H. L. (2006). *Zoosemisms in English and Ukrainian: Semantic-Cognitive and Functional-Pragmatic Aspects* [Zoosemizmy v anhliiskii ta ukrainskii movakh: semantyko-kohnityvnyi i funktsionalno-prahmatychnyi aspekty] [Abstract for the PhD dissertation, Kyiv National Linguistic University]. URL: <https://goo.su/aDAv> [in Ukrainian]
4. Kurbanov, Y. A. (2000). Analysis of Zoosymbols in Russian and English [Analyz zoosymvolyky v russkom y anhlyiskom yazykakh] [Abstract for the PhD dissertation, Moscow]. URL: <https://goo.su/a7gb> [in Russian]
5. Nikolashyna, T. (2008). Zoomorphisms in Slang Communication [Zoomorfizmy v zhargonno-slenhovii komunikatsii]. *Eslavistica Complutense*. 8. 125–133. URL: <https://goo.su/9Cti> [in Ukrainian]

M. H. MALYSHEVA

Postgraduate Student at the Department of Applied Linguistics,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine

E-mail: mariiamalysheva@onu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1910-4833>

THE REALIZATION OF THE AGGRESSIVE POTENTIAL OF ZOOSEMISMS IN THE SOCIAL MEDIA DISCOURSE

The paper is dedicated to the study of verbal aggression in the Ukrainian-speaking segment of the social media discourse. The goal of the study was to identify the functions of zoosemisms (animal names used figuratively) used in the aggressive verbal behavior of users of the social media Facebook, which included the solution of the following tasks: tracing the development of the conflict interactions of users of the given social media, highlighting the lexical markers of verbal aggression, and analyzing the functions of zoosemisms in situations of expressing doubts about the intelligence of the object of aggression. The source base was the Ukrainian-speaking segment of the social media Facebook, and the actual material includes more than 200 comments selected by the method of continuous sampling. All the comments meet two criteria: aggressive content and a zoosemism present. The conflict interactions of users of the social media Facebook were analyzed, and among the productive communicative tactics, the tactic of insulting the object of aggression was discovered, especially if expressing doubts about their intelligence, the tactic of making things personal and the tactic of provocative questions. It was recorded that by using these tactics, the intention of the speaker is to demonstrate their own intelligence and emphasize the opposition ‘friend or foe’. It was found that in the presence of the aggressive connotation of the comment, the polite ‘You’ nomination doesn’t indicate author’s respect for the interlocutor and doesn’t mitigate the destructive content of the statement. Both the interlocutor and a person (or an object) not involved in the communicative act can be objects of aggression. It was found that zoosemisms are a manifestation of linguistic creativity of the speakers; they mark implicit aggression, are used instead of profanity, and in comparisons instead of direct insults.

Key words: verbal aggression, zoosemism, social media discourse, communication tactics, implicit aggression.